

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	26 Medi 2023
Pwnc:	Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2024/25 – 2025/26
Deilydd(ion) Portffolio:	Y Cyngorydd Robin W. Williams – Dirprwy Arweinydd a Deilydd Portffolio Cyllid
Rheolwr Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Marc Jones – Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151
Awdur yr Adroddiad:	Marc Jones
Ffôn:	01248 752601
E-bost:	rmjfi@ynysmon.llyw.Cymru
Aelodau Lleol:	Amherthnasol

A – Argymhelliad/ion a rheswm/rhesymau

Argymhellion

Mae gofyn i'r Cyngor sefydlu system gadarn i fonitro a rheoli ei gyllideb refeniw, ac elfen allweddol o'r system honno yw Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC). Mae'r cynllun yn nodi strategaeth cyllideb y Cyngor dros y ddwy flynedd nesaf ac yn nodi'r rhagdybiaethau a fydd yn cael eu cynnwys yn y broses o osod y gyllideb flynyddol.

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith nodi cynnwys y cynllun, cymeradwyo'r rhagdybiaethau a wnaed ac ystyried sut i bontio'r bwch cyllidol a nodir yn yr adroddiad fel rhan o'r broses ar gyfer gosod cyllideb refeniw 2023/24.

Mae'r adroddiad manwl ynghlwm fel Atodiad 1.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn seiliedig ar nifer o ragdybiaethau, sydd yn seiliedig ar y wybodaeth orau sydd ar gael. Felly, nid ystyriwyd unrhyw opsiynau eraill.

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Yn unol â pharagraff 4.3.2.2.1 Cyfansoddiad y Cyngor, rhaid i'r Pwyllgor Gwaith gyhoeddi datganiad cyn pennu cyllideb, a hynny cyn 30 Medi bob blwyddyn.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn??

Ydi, mae'n unol â pharagraff 4.3.2.2.1 o Gyfansoddiad y Cyngor.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ni fydd y penderfyniad, er y bydd yn cael effaith ar gyllideb 2024/25, yn arwain at unrhyw gostau ychwanegol nac yn cynhyrchu unrhyw incwm ychwanegol yn ystod blwyddyn ariannol 2023/24. O'r herwydd, ni fydd y penderfyniad hwn yn cael effaith ar y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor ar gyfer 2023/24.

Dd – Asesu'r effaith bosibl (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Mae'r CATC yn nodi sefyllfa ariannol y Cyngor dros y 2 flynedd ariannol nesaf. Mae hyn yn cael effaith ar lefel y gwasanaethau y gall y Cyngor eu darparu i ddiwallu anghenion yr Ynys a'i thrigolion.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod yn y dyfodol. Os felly, sut.	Mae nodi a chytuno ar sefyllfa ariannol ar gyfer y tymor canolig yn caniatáu i'r Cyngor gynllunio ar gyfer cost gwasanaethau yn y dyfodol. Bydd cynllunio ariannol da yn golygu bod modd osgoi costau dianghenraid yn y dyfodol.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhowch wybod gyda phwy.	Mae'r Cyngor, ynghyd â'r 21 Awdurdod Lleol arall yng Nghymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, wedi gosod allan sefyllfa ariannol ar draws Cymru i Lywodraeth Cymru. Mae'r Cyngor hefyd yn gweithio'n agos â'r 5 awdurdod arall yng Ngogledd Cymru mewn perthynas â'r rhagdybiaethau manwl a ddefnyddir yn y cynllun.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad hwn yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Mae'r cyllidebau refeniw a chyfalaf blynyddol yn destun proses ymgynghori gyhoeddus. Mae'r Pwyllgor Gwaith yn ystyried canlyniad yr Ymgynghoriad cyn cyflwyno ei gynigion cyllideb terfynol i'r Cyngor llawn ym mis Mawrth bob blwyddyn.
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei chael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Nid yw'r CATC yn gwneud unrhyw benderfyniadau ynghylch gwariant. Byddai unrhyw benderfyniadau ynghylch gwariant yn ffurfio rhan o'r gyllideb flynyddol a byddai cynigion unigol yn cael eu hasesu mewn perthynas â'u heffaith ar grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 yr adeg hynny.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei chael ar y rhai hynny sy'n profi anfantais economaidd gymdeithasol.	Nid yw'r CATC yn gwneud unrhyw benderfyniadau ynghylch gwariant. Byddai unrhyw benderfyniadau ynghylch gwariant yn ffurfio rhan o'r gyllideb flynyddol a byddai effaith cynigion unigol ar y rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd gymdeithasol yn cael ei hasesu bryd hynny.
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei chael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r iaith Gymraeg ar ac ar drin yr iaith Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Dim effaith
E – Gyda phwy yr ymgynghorwyd?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Ystyriodd y Tîm Arweinyddiaeth yr adroddiad yn ei gyfarfod ar 5 Medi 2022. Ymgorfforwyd sylwadau'r Prif Weithredwr a'r TA yn y drafft terfynol.
2	Cyllid / Adran 151 (gorfodol)	Y Swyddog Adran 151 yw awdur yr adroddiad.
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro yn aelod o'r Tîm Arweinyddiaeth.
4	Adnoddau Dynol (AD)	Amherthnasol
5	Eiddo	Amherthnasol
6	Technoleg Gwybodaeth Cyfathrebu (TGCh)	Amherthnasol
7	Caffael	Amherthnasol
8	Sgriwtini	
9	Aelodau Lleol	

F - Atodiadau

Atodiad 1 - Adroddiad Manwl ar y Cynllun Ariannol Tymor Canolig

Atodiad 2 – Rhagdybiaethau'r CATC

Atodiad 3 - Amcangyfrif o'r Gyllideb Refeniw Net ar gyfer 2024/25 – 2025/26

Ff - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

- 1.1. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn nodi lefel yr adnoddau y mae'r Cyngor yn debygol o fod eu hangen am y ddwy flynedd ariannol nesaf ac yn nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu cydbwysu'r angen am adnoddau gyda'r cyllid sydd ar gael.
- 1.2. Paratowyd y Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn ystod cyfnod parhaus o ansicrwydd economaidd. Er gwaethaf y ffaith bod dwy flynedd ers y cyfnodau clo Covid ac er bod y DU wedi gadael yr UE ers Ionawr 2020, mae'r effaith ar economi'r DU yn dal i fod yn sylweddol. Mae problemau gyda chadwyni cyflenwi yn cael effaith ar chwyddiant. Mae materion byd-eang eraill gan gynnwys y rhyfel parhaus yn y Wcráin, hefyd yn cyfrannu at gostau ynni cynyddol ac anawsterau'n gysylltiedig â'r gadwyn gyflenwi sydd hefyd yn cael effaith ar chwyddiant.
- 1.3. Mae effaith cyllideb fach flaenorol y Prif Weinidog a'r Canghellor blaenorol ym mis Medi 2022 bellach yn lleihau, ond mae newid polisi economaidd y Prif Weinidog newydd yn cymryd amser i gael effaith sylweddol, gyda chwyddiant yn dal i fod yn uchel, cyfraddau llog yn cynyddu a thwf yn isel iawn, gyda'r posibilrwydd o ddirwasgiad yn y dyfodol agos. Mae'r holl ffactorau hyn yn parhau i ddylanwadu ar y cyllid cyhoeddus a faint o gyllid fydd ar gael i Lywodraeth Cymru a Llywodraeth leol yng Nghymru. Mae'n edrych yn debyg y bydd y ddwy flynedd ariannol nesaf yn heriol dros ben a bydd gosod cyllideb gytbwys yn gofyn am ddewisiadau anodd ynghylch lefel y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor.
- 1.4. Mae'r sefyllfa'n cael ei chymhlethu ymhellach gan yr etholiad cyffredinol, y bydd yn rhaid ei gynnal cyn mis Ionawr 2025. Gall hyn arwain at newid yng nghynlluniau gwariant Llywodraeth y DU cyn yr etholiad, ac efallai y bydd gan unrhyw Lywodraeth newydd strategaeth economaidd wahanol yn dilyn yr etholiad. Unwaith eto, bydd hyn yn dylanwadu ar lefel y gwariant cyhoeddus a'r cyllid sydd ar gael i Lywodraeth Leol yng Nghymru.
- 1.5. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn ystyried yr holl newidiadau y gwyddys amdanynt y mae'n rhaid eu cynnwys yn y gyllideb sylfaen ar gyfer 2024/25, ac mae'n gwneud rhagdybiaethau mewn perthynas â'r prif ffactorau sy'n effeithio ar gyllideb refeniw'r Cyngor (costau cyflogau, pensiynau, chwyddiant cyffredinol, cyllid Llywodraeth Cymru, pwysau demograffig a phwysau ar y gyllideb).

2. SEFYLLFA ARIANNOL BRESENNOL Y CYNGOR

- 2.1. Ym mis Mawrth 2023, gosododd y Cyngor y gyllideb ganlynol:-

Tabl 1
Cyllideb Refeniw 2023/24

	£'m
Cyllideb Refeniw Net Derfynol 2022/23	158.367
Chwyddiant Cyflog a Chostau eraill sy'n Gysylltiedig â Staff	7.378
Chwyddiant nad yw'n Gyflog	12.569
Pwysau Cyllidebol a Buddsoddiadau Gwasanaeth	0.766
Costau Cyllido Cyfalaf	(3.190)
Incwm Ychwanegol – uwchlaw cynnydd yn lefel chwyddiant	(0.569)
Arbedion Cyllidebol	(0.753)
Cyllideb Refeniw Net Derfynol 2023/24	174.568
Cyllidwyd gan:	
Cyllid Allanol Cyfun (AEF)	123.663
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys y Premiwm)	47.125
Cronfeydd Wrth Gefn	3.780
Cyfanswm Cyllid 2023/24	174.568

- 2.2.** Gwelwyd cynnydd o £16.201m yn y gyllideb refeniw net derfynol ar gyfer 2023/24, sy'n cyfateb i gynnydd o 10.23%. Cynyddodd y Cyllid Allanol Cyfun (AEF) 7.9% (ar ôl addasu ar gyfer y newid yn sylfaen y dreth a'r grantiau a drosglwyddwyd i'r setliad). Cynyddodd debyd y Dreth Gyngor 7.6%. Cynyddodd y tâl Band D 5.0%, gyda gweddill y cynnydd mewn debyd y Dreth Gyngor o ganlyniad i'r newid yn sylfaen y dreth a chynnydd yn y premiwm ail gartrefi o 50% i 75%.
- 2.3.** Roedd blwyddyn ariannol 2022/23 yn dal i fod yn flwyddyn drosiannol i'r Cyngor, gyda'r holl wasanaethau'n dod yn ôl i drefn ar ôl y cyfnodau clo Covid yn 2020 a 2021. Profodd y gwasanaethau alw cynyddol am wasanaethau, tra bod y sefyllfa ariannol wedi cael hwb gan gyllid untro ychwanegol oddi wrth Lywodraeth Cymru, mwy o incwm, yn enwedig gan wasanaethau Gwastraff a Phrifyrdd a lefel uchel o swyddi gwag staff.
- 2.4.** Ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2022/23, nododd y Cyngor danwariant net o £1.212m (2.37%), gyda'r holl Wasanaethau, ar wahân i Gofal Cymdeithasol Oedolion a Phlant a Tai, yn nodi tanwariant yn erbyn eu cyllideb. Arweiniodd hyn at gynnydd ym malansau cyffredinol y Cyngor i £13.966m. Fodd bynnag, neilltuwyd £3.780m o'r cronfeydd wrth gefn hyn fel cyllid ar gyfer cyllideb 2023/24. O ganlyniad, mae lefel y cronfeydd wrth gefn wrth symud ymlaen yn £10.186m, sy'n cyfateb i 5.83% o'r gyllideb refeniw net ar gyfer 2023/24. Mae hyn yn cymharu â'r ffigwr targed o £8.7m (5.0%) a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith.
- 2.5.** Roedd cronfeydd wrth gefn clustnodedig, sy'n cael eu cynnal gan y Cyngor i gyllido prosiectau penodol untro, i gyllido costau disgwylidig yn y dyfodol (e.e. colledion heb eu hyswirio) a chyllid grant nas defnyddiwyd, yn £19.637m ar 31 Mawrth 2023, gostyngiad o £3.544m yn ystod y flwyddyn. Cynhaliwyd adolygiad o gronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn gyda £4.13m o gronfeydd wrth gefn yn cael eu dad-glustnodi a'u trosglwyddo'n ôl i falansau cyffredinol y Cyngor.
- 2.6.** Bu ychydig o ostyngiad hefyd ym malansau ysgolion yn ystod 2022/23, gan ostwng o £7.827m i £6.716m. Wrth i bwysau chwyddiant gynyddu yn ystod 2022/23, defnyddiodd mwy o ysgolion eu cronfeydd wrth gefn i gydbwysu cyllideb 2022/23, a bydd y duedd hon yn parhau i 2023/24, gydag ysgolion yn amcangyfrif y bydd £2.82m o falansau ysgolion yn cael eu defnyddio yn 2023/24 i gydbwysu'r gyllideb refeniw.
- 2.7.** Cafodd y Cyngor gynnydd sylweddol yn lefel y Cyllid Allanol Cyfun (AEF) gan Lywodraeth Cymru, i fyny £9.067m (7.9%) ers y flwyddyn flaenorol. Fodd bynnag, roedd y cynnydd ariannol yn cynnwys y pwysau chwyddiant a wynebir gan y Cyngor ac, felly, nid oedd yn gynnydd ariannol mewn termau real. Bu cynnydd o 5% yn y Dreth Gyngor ac nid oedd y cynnydd hwn, ynghyd â'r cynnydd yn yr AEF, yn ddigonol i gyllido'r cynnydd oedd ei angen yng nghyllideb refeniw net y Cyngor. O ganlyniad, cafodd £3.78m o gronfeydd wrth gefn eu defnyddio i gydbwysu'r gyllideb. Mae'r defnydd o gronfeydd wrth gefn yn bosibl yn y tymor byr ac yn rhoi amser i'r Cyngor sicrhau bod gwariant hirdymor yn cyd-fynd â'r cyllid sydd ar gael, ond ni all y defnydd o gronfeydd wrth gefn barhau yn y tymor hir ac mae defnyddio'r cronfeydd hynny'n gwanhau gwydnwch ariannol y Cyngor.
- 2.8.** Mae CIPFA yn argymhell defnyddio 4 dangosydd gwydnwch ariannol i asesu sefyllfa ariannol y Cyngor, sef:-
- Bwlch Cyllido fel canran o'r Gwariant Refeniw Net, cyn unrhyw gynnydd yn y Dreth Gyngor;
 - Gor / Tanwariant mewn perthynas â gwariant refeniw net;
 - Cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio fel canran o'r gyllideb refeniw net;
 - Costau Cyllido Cyfalaf fel canran o wariant refeniw net.

2.9. Mae'r sefyllfa bresennol mewn perthynas â phob dangosydd fel a ganlyn:-

2.9.1 Bwlch cyllido fel Canran o Wariant Refeniw Net

Blwyddyn	Cyllideb Ddisymud £'m	AEF £'m	Dreth Gyngor y flwyddyn flaenorol (nodyn 1) £'m	Cyfanswm y Cyllid cyn Cynnydd Treth Gyngor £'m	Amcangyfrif o'r Bwlch Cyllido £'m	% y Bwlch
2018/19	132.337	94.924	33.644	128.568	3.769	2.85%
2019/20	134.702	95.159	35.087	130.246	7.156	5.21%
2020/21	142.203	101.005	39.370	140.375	1.828	1.29%
2021/22	147.076	104.825	41.161	145.986	1.090	0.74%
2022/23	155.501	114.549	42.957	157.506	(2.005)	(1.29%)
2023/24	173.830	123.555	44.879	168.434	5.396	3.10%

Nodyn 1 – Mae ffigyrau'r Dreth Gyngor y Flwyddyn Flaenorol yn cael eu haddasu i ystyried newidiadau i sylfaen y dreth

Mae'r tabl yn dangos bod y cyfnod o lymded wedi parhau yn 2018/19 a 2019/20, a bod y bwlch cyllido yn golygu bod angen gwneud arbedion a chynnydd uwch na chwyddiant yn y Dreth Gyngor. Yna bu gwelliant y sefyllfa yn 2020/21 a 2021/22, a llwyddwyd i lenwi'r bwlch cyllido drwy godi'r dreth gyngor ar sail chwyddiant neu'n is na chwyddiant. Yn 2022/23, roedd y sefyllfa'n sylweddol well, ac roedd yn golygu bod modd gwneud buddsoddiad ychwanegol mewn gwasanaethau, ond gwaethygodd y sefyllfa eto yn 2023/24, gyda'r bwlch cyllido'n cael ei lenwi'n bennaf drwy ddefnyddio cronfeydd wrth gefn i gydbwysu'r gyllideb.

Trafodir yn ddiweddarach yn yr adroddiad hwn sut mae'r sefyllfa ar gyfer 2024/25 a 2025/26 yn cymharu â'r data hanesyddol hwn.

2.9.2 Gor / Tanwariant mewn perthynas â gwariant refeniw net

Blwyddyn	Cyllideb Refeniw Net £'m	Gwariant Refeniw Net Gwirioneddol £'m	Gor / (Tan) Wariant £'m	% y Gor / (Tan) Wariant
2018/19 Gwirioneddol	130.900	131.533	0.633	0.48%
2019/20 Gwirioneddol	135.210	134.902	(0.308)	(0.23%)
2020/21 Gwirioneddol	142.146	137.942	(4.204)	(2.96%)
2021/22 Gwirioneddol	147.120	142.323	(4.797)	(3.26%)
2022/23 Gwirioneddol (Disgwyl Archwiliad)	158.367	157.420	(1.212)	(0.76%)
2023/24 (Rhagolygon yn Chwarter 1)	174.569	175.313	0.744	0.43%

Mae'r tabl yn tynnu sylw at y ffaith bod y sefyllfa derfynol yn agos at y gyllideb yn 2018/19 a 2019/20, gyda gorwariant bach yn 2018/19 a thanwariant bach yn 2019/20. Yna cafodd Covid effaith sylweddol ar y galw am wasanaethau a lefel y cyllid a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru a arweiniodd at ddwy flynedd o danwariant sylweddol. Dechreuodd y sefyllfa ddod yn ôl i drefn yn 2022/23 ond, unwaith eto, cafwyd cyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru ac fe wellodd y sefyllfa ac arweiniodd hyn at danwariant. Mae'r rhagolygon cychwynol ar gyfer 2023/24 yn dangos sefyllfa sy'n gwaethygu, gyda'r galw am wasanaethau gofal cymdeithasol yn rhoi pwysau sylweddol ar gyllideb y Cyngor. Rhagwelir gorwariant o 0.43% ar hyn o bryd, ond bydd y rhagolygon yn parhau i newid yn ystod gweddill 2023/24.

2.9.3 Cronfeydd wrth gefn y gellir eu Defnyddio fel Canran o'r Gyllideb Refeniw Net (NRE)

Blwyddyn	Cyllideb Refeniw Net	Balansau Cyffredinol	Cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi	Balansau Ysgolion	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn y gellir eu Defnyddio	% Cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar sail NRE
	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	
2018/19	130.900	5.912	9.914	0.631	16.457	12.57%
2019/20	135.210	7.060	10.090	0.197	17.437	12.83%
2020/21	142.146	11.437	14.846	3.974	30.257	21.29%
2021/22	147.120	12.050	25.562	7.827	45.439	30.89%
2022/23	158.367	13.967	21.952	6.716	42.635	26.92%
2023/24 (Rhagolwg)	174.569	9.443	21.952	3.900	35.295	20.22%

Mae'r tabl yn dangos bod sefyllfa ariannol y Cyngor wedi cryfhau'n sylweddol ers 2018/19 o ganlyniad i'r tanwariant yn 2020/21, 2021/22 a 2022/23. Er ei fod hefyd yn nodi bod y sefyllfa'n dechrau gwanhau gan ddefnyddio £3.78m o falansau cyffredinol a £2.8m o falansau ysgolion i gydbwysu cyllideb 2023/24, gan leihau'r ganran a ragwelwyd i'r lefelau cyn Covid.

2.9.4 Costau Cyllido Cyfalaf fel Canran o Wariant Refeniw Net

Blwyddyn	Cyllideb Refeniw Net	Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP)	Llog yn daladwy	Llog a dderbynniwyd	Cyfanswm Costau Cyllido Cyfalaf	% o Gostau Cyllido Cyfalaf ar sail NRE
	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	
2018/19	130.900	2.463	4.041	(0.062)	6.442	4.92%
2019/20	135.210	2.655	4.261	(0.127)	6.789	5.02%
2020/21	142.146	2.696	4.159	(0.045)	6.810	4.79%
2021/22	147.120	2.752	3.988	(0.016)	6.724	4.57%
2022/23	158.367	1.325	4.233	(0.800)	4.758	3.00%
2023/24 (cyllideb)	174.569	1.369	3.997	(1.036)	4.330	2.48%

Mae'r gostyngiad yn y ganran oherwydd dau ffactor. Yn gyntaf, nid ydym wedi gwneud unrhyw fenthyciadau ychwanegol ers mis Chwefror 2020 ac rydym wedi defnyddio ein balansau arian parod ein hunain i gyllido gwariant cyfalaf a gyllidir drwy fenthyciadau â chefnogaeth neu di-gefnogaeth. Yn ail, hanerodd y newid ym mholisi'r MRP yn 2022/23 y tâl MRP blynyddol yn y blynyddoedd cynnar, er y bydd y tâl yn cynyddu yn y blynyddoedd i ddod.

Mae'r dangosydd hwn yn ddangosydd da o iechyd ariannol gan ei fod yn dangos faint o gyllideb refeniw net flynyddol y Cyngor sy'n cael ei defnyddio i gyllido benthyciadau. Po isaf yw'r ffigwr, y mwyaf o gyllid sydd ar gael i gyllido gwasanaethau'r Cyngor.

3. RHAGOLYGN ECONOMAIDD A CHYLLIDEB Y DU

3.1. Er bod cyllid canolog y Cyngor yn dod gan Lywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU sy'n darparu holl gyllid Llywodraeth Cymru ac mae'r hyn sy'n digwydd yn economi'r DU a'r gyllideb yn cael effaith uniongyrchol ar Lywodraeth Cymru a chyllid awdurdodau lleol. Mae asesiad o sefyllfa'r DU yn elfen bwysig o'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig.

- 3.2.** Mae'r pandemig byd-eang, y rhyfel yn yr Wcráin ac effaith Brexit wedi bod yn sioc sylweddol i economi'r DU ac, o ganlyniad, mae Llywodraeth y DU wedi darparu lefelau digynsail o gefnogaeth i unigolion a busnesau ar ffurf grantiau Covid, grantiau cymorth ynni a grantiau cymorth costau byw. Roedd dyled gros Llywodraeth y DU (fel yr adroddwyd gan yr ONS) yn £2.57 triliwn, sef 100.5% o Gynnyrch Domestig Gros (GDP) y wlad. Mae hyn yn cymharu â £2.4 triliwn (fel ym mis Gorffennaf 2022), sef 102.1% o GDP.
- 3.3.** Yn ystod 2022/23, benthycodd y Llywodraeth £132 biliwn, o'i gymharu â £122bn yn y flwyddyn ariannol flaenorol, ac maent eisoes wedi benthycu £54.4bn arall yn chwarter cyntaf 2023/24. Er bod lefel y benthycu ym mis Gorffennaf 2023 yn is na'r disgwyl, ni ddisgwylir y bydd gostyngiad sylweddol mewn benthycu yn 2024/25 a 2025/26, er bod disgwyl i fenthyciadau ostwng yn 2026/27 a 2027/28. Os yw'r economi'n tyfu a benthycu yn gostwng, dylai hyn ganiatáu i Lywodraeth y DU gyrraedd ei tharged o leihau dyled fel cyfran o GDP.
- 3.4.** Mae nifer o ddigwyddiadau wedi achosi pwysau chwyddiant yn economi'r DU. Achoswyd y cynnydd yn bennaf gan y cynnydd sydyn mewn prisiau ynni, ar ôl i'r rhyfel ddechrau yn yr Wcráin, ond mae prinder ym marchnad lafur y DU yn dilyn Brexit, problemau cadwyn gyflenwi byd-eang ar ôl Covid a chostau mewnfurio cynyddol hefyd wedi cyfrannu at y pwysau chwyddiant. Cyrhaeddodd Chwyddiant Prisiau Defnyddwyr uchafbwynt o 11.1% ym mis Hydref 2022, ond mae bellach wedi dechrau gostwng, gan gyrraedd 6.8% erbyn Gorffennaf 2023. Mae Llywodraeth y DU wedi ymrwmo i ddod â'r chwyddiant i lawr i 5% erbyn diwedd 2023, a rhagwelir y bydd yn gostwng i oddeutu'r targed o 2% erbyn diwedd 2024/25. Fodd bynnag, mae'r rhagolygon mwy pesimistaidd yn awgrymu efallai na fydd y gostyngiad yn y gyfradd chwyddiant mor gyflym yn ystod 2024 ac y gallai aros ar oddeutu 5% ar gyfer 2024/25 ac i mewn i 2025/26.
- 3.5.** Cafodd cyfradd sylfaenol Banc Lloegr ei thorri i 0.1% ym mis Mawrth 2020, ac mae wedi aros ar y lefel isel iawn yma tan ddechrau 2022. Wrth i chwyddiant ddechrau codi, mae Pwyllgor Polisi Ariannol (MPC) Banc Lloegr wedi gwneud cynnydd graddol bach yn y gyfradd sylfaenol o 0.25% neu 0.5% ym mhob adolygiad, a'r gyfradd gyfredol yw 5.25%. Mae Banc Lloegr wedi ymrwmo i reoli chwyddiant, a chyfraddau llog yw'r prif ysgogiad i gyflawni'r nod hwn. Wrth i gyfraddau llog godi, mae gan ddefnyddwyr lai o incwm gwario i'w wario ac mae hyn, yn ei dro, yn lleihau'r galw economaidd sydd, yn ei dro, yn lleihau chwyddiant. P'un ai y bydd cyfraddau llog yn parhau i godi neu ostwng, mae hynny'n dibynnu ar ba mor gyflym y mae chwyddiant yn gostwng ond, yn ôl y rhagolygon, bydd y cyfraddau'n parhau tua 5% hyd y gellir rhagweld.
- 3.6.** Mae cyfraddau llog cynyddol, yn gyffredinol yn lleihau'r galw economaidd a buddsoddiadau, sy'n lleihau twf. Mae dirwasgiad yn cael ei ddiffinio fel 2 chwarter olynol o dwf negyddol. Yn 2022, tyfodd yr economi 0.6% a 0.3% yn nau chwarter cyntaf 2023 ac mae lefel y twf a ragwelir dros y ddwy flynedd nesaf hefyd yn isel iawn. Nid yw twf isel yn creu cynnydd sylweddol mewn refeniw trethi, ac mae hyn yn cael effaith sylweddol ar y cyllid sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus.
- 3.7.** Mae Llywodraeth y DU wedi cynyddu lefel y trethi uniongyrchol ac anuniongyrchol i'w lefel uchaf ers yr Ail Ryfel Byd, gyda refeniw treth bellach yn cyfateb i 40% o GDP. Mae rhewi trothwyon treth incwm a'r cynnydd yn y dreth gorfforaeth wedi cyfrannu at y cynnydd. Mae'r baich o ran treth uchel yn cyfyngu'n ddifrifol ar allu'r Llywodraeth i gynyddu gwariant cyhoeddus trwy gynyddu trethi uniongyrchol neu anuniongyrchol. Mae rhai o fewn y blaid Geidwadol yn pwysu am ostyngiad mewn treth, er mwyn ysgogi twf. Byddai'r twf yn yr economi wedyn yn creu mwy o refeniw treth wrth i fusnesau gynhyrchu mwy o elw a byddai gan y boblogaeth fwy o incwm gwario.
- 3.8.** Mae Llywodraeth y DU dan bwysau cynyddol i gynyddu'r gwariant ar feysydd blaenoriaeth uchel, fel y GIG, a hefyd i gynyddu gwariant ar amddiffyn, o ystyried y risgiau cynyddol yn dilyn rhyfel yr Wcráin. Gyda lefel benthycu ar ei uchaf erioed a'r baich treth hefyd yn uchel, mae dewisiadau'r Llywodraeth o ran gwariant cyhoeddus yn gyfyngedig.

- 3.9.** Mae costau benthyca uchel yn golygu bod mwy o gyllid y Llywodraeth yn cael ei ddefnyddio ar gyfer y ddyled bresennol, ond mae angen i gyfraddau llog aros yn uchel er mwyn lleihau chwyddiant. Er mai nod cyffredinol y Llywodraeth yw lleihau chwyddiant, dim ond drwy gynnal cyfraddau llog uchel y gellir gwneud hynny ynghyd, â chymryd y risg y bydd yr economi yn wynebu dirwasgiad. Mae chwyddiant uchel yn cynyddu costau'r Llywodraeth, e.e. dyfarniadau cyflog uwch yn y sector cyhoeddus, ond gall cael chwyddiant o dan reolaeth arwain at ddirwasgiad a diweithdra cynyddol.
- 3.10.** Mae'r potensial ar gyfer cynnydd sylweddol mewn termau real yn y cyllidebau sector cyhoeddus yn y tymor canolig yn isel iawn, oni bai bod ffactorau allanol yn newid yn sylweddol a fyddai'n cynnwys diwedd ar ryfel yr Wcráin a datrys rhai o'r problemau sy'n parhau ar ôl Brexit.

4. CYLLID GAN LYWODRAETH CYMRU

- 4.1.** Mae cyllid Llywodraeth Leol yng Nghymru wedi newid yn sylweddol dros y degawd diwethaf. Ar ôl ystyried grantiau a drosglwyddwyd i mewn ac allan o'r setliad a chyllid ychwanegol ar gyfer cyfrifoldebau newydd, bu gostyngiad yn setliad llywodraeth leol bob blwyddyn, mewn termau arian parod, rhwng 2013/14 a 2019/20. Dechreuodd godi yn 2020/21, ond dim ond yn 2022/23 yr oedd yn uwch na lefel 2013/14, pan gynyddodd y setliad o 9.4%. Roedd y cynnydd o 7.9% yn 2023/24 yn parhau i leihau'r bwlch rhwng lefel wirioneddol y setliad a lle byddai wedi bod pe byddai'r cynnydd o ran chwyddiant wedi'i ddefnyddio bob blwyddyn. Felly, mewn termau real, mae'r cyllid yn dal i fod dros 10% yn llai na lefel 2013/14.
- 4.2.** Gan fod Llywodraeth Cymru wedi cael lefelau dangosol o gyllid yn dilyn yr Adolygiad Gwariant Cynhwysfawr, roedd yn gallu cyhoeddi setliadau cyllid dangosol llywodraeth leol Cymru gyfan ar gyfer 2024/25 o 3%, heb unrhyw ffigwr dangosol ar gyfer 2025/26. Mae'r cyllid yn seiliedig ar adolygiad gwariant Llywodraeth y DU yn 2021, nad oedd yn cynnwys y cynnydd sylweddol mewn chwyddiant a welwyd yn 2022 a 2023. Mae Llywodraeth Cymru yn amcangyfrif, yn nhermau real, bod gwerth cyllideb 2023/24 bellach £900m yn is na phan osodwyd y gyllideb. O ganlyniad i ddatganiad cyllideb Tachwedd 2022, derbyniodd Llywodraeth Cymru £140m yn ychwanegol ar ffurf cyllid canlyniadol, a Llywodraeth Cymru fydd yn penderfynu sut i ddefnyddio'r cyllid ychwanegol hwn.
- 4.3.** Efallai y bydd rhywfaint o refeniw cynyddol yn cael ei gynhyrchu trwy drethi datganoledig, a allai fod yn fwy na'r addasiad yn y grant bloc i Gymru.
- 4.4.** Bu nifer o setliadau cyflog yn y sector cyhoeddus yng Nghymru, gyda chyflogau athrawon yn codi 6.5% o fis Medi 2022, ynghyd â thaliad untro o 1.5%, ac yna codiad o 5% o fis Medi 2023. O ganlyniad i ddyfarniadau cyflog y GIG, bu cynnydd o 15.7% (gyda 11.2% wedi'u cyfuno) ar gyfer y ddwy flynedd 2022/23 a 2023/24. Mae'r ddau ddyfarniad cyflog hyn wedi cynyddu bil cyflog y sector cyhoeddus yng Nghymru'n sylweddol ac nid yw Llywodraeth Cymru wedi derbyn unrhyw gyllid ychwanegol gan Lywodraeth y DU, oni bai bod Llywodraeth y DU yn darparu cyllid ychwanegol yn Lloegr.
- 4.5.** Felly, mae'n debygol y bydd Llywodraeth Cymru ond yn derbyn cynnydd mewn cyllid a fydd ar lefel chwyddiant 2024/25, neu tua hynny, ac, o ganlyniad, bydd yn rhaid i'r costau chwyddiant ychwanegol a wynebir yn 2022/23 a 2023/24 gael eu cynnwys yng nghyllideb 2024/25 heb unrhyw gyllid ychwanegol.
- 4.6.** Mae tua 50% o gyllideb Llywodraeth Cymru yn cyllido'r GIG yng Nghymru, ac mae Llywodraeth Cymru dan bwysau i fynd i'r afael â'r rhestrau aros cynyddol a'r galw cynyddol am wasanaethau. Mae Llywodraeth Leol yn cyfrif am tua 25% o gyllideb Llywodraeth Cymru. O ystyried bod y ddau faes dan bwysau o ran galw a chostau, bydd yn anodd iawn gosod cyllidebau sy'n cyllido'n llawn y pwysau o ran chwyddiant a galw yn y GIG a Llywodraeth Leol.

4.7. Mae dadansoddiad gan Dadansoddiad Cyllid Cymru ym mis Ebrill 2023 wedi modelu senario lle gallai cyllid ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru ostwng 1.6% rhwng 2024/25 a 2027/28, er bod ansicrwydd mawr ac fe'i dylanwadir gan berfformiad economi'r DU, strategaeth economaidd Llywodraeth y DU a chanlyniad yr etholiad cyffredinol nesaf.

5. PWYSAU CENEDLAETHOL A LLEOL AR Y GYLLIDEB

5.1. Yn gyffredinol, mae Llywodraeth Leol yn wynebu nifer o ffactorau sy'n rhoi pwysau ar y gyllideb, yn enwedig ym maes Gofal Cymdeithasol a Digartrefedd. Adroddodd y BBC fod y pwysau cyllidebol sy'n wynebu awdurdodau lleol yng Nghymru oddeutu £390m dros y 2 flynedd nesaf (dim ond 15 o'r 22 a ymatebodd). Mae CLILC yn amcangyfrif, os na fydd Cynghorau yn gallu sicrhau gostyngiad cynaliadwy o fewn gwasanaethau i dalu am lefel y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i gydbwysu cyllideb 2023/24, gallai hyn, ynghyd â'r pwysau chwyddiant a'r galw ychwanegol, olygu pwysau o £750m ar y gyllideb yn 2024/25. Yn seiliedig ar y lefelau dangosol o gynnydd yn setliad llywodraeth leol Cymru a chynnydd blynyddol o 4% yn y Dreth Gyngor, mae hyn yn dal i adael diffyg o £500m yn 2024/25.

5.2. Mae'r meysydd canlynol yn cael eu hystyried fel y prif bwysau cyllidebol sy'n wynebu'r Cyngor dros dymor y cynllun hwn:-

i. Codiadau cyflog – Cyflogau Staff nad ydynt yn Athrawon

Mae'r dyfarniad cyflog ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon yn cael ei bennu ar draws Cymru a Lloegr ar sail cytundeb rhwng y Cyflogwyr a'r Undebau. Ar gyfer 2023/24, y cynnig presennol yw cynnydd yn y gyfradd unffurf o £1,925 i bob gweithiwr hyd at bwynt 43, gyda chynnydd o 3.8% ar gyfer yr holl bwyntiau cyflog sy'n uwch na'r lefel hon. Wrth bennu cyllideb 2023/24, caniatwyd 3.5% i ddechrau fel y dyfarniad cyflog ond, cyn cwblhau'r gyllideb, rhyddhawyd £2m ychwanegol o gronfeydd wrth gefn, gan fynd â'r cynnydd net mewn cyflog i 7%. Nid yw'r cynnig cyflog ar gyfer 2023/24 wedi'i dderbyn eto gan yr Undebau ac, os yw'r dyfarniad cyflog terfynol y cytunir arno yn fwy na'r swm a ganiateir yn y gyllideb, yna bydd hyn yn rhoi pwysau ychwanegol ar ddyfarniad cyflog 2024/25, gyda phob 1% yn ychwanegu £600k yn ychwanegol at y gyllideb cyflogau.

Nid oes unrhyw wybodaeth ar gael ar y tâl a gynigir ar gyfer 2024/25 ond, wrth i chwyddiant barhau i ostwng, rhagwelir y bydd y cyflog a hawlir gan yr Undebau a'r cynnig a wneir gan y cyflogwyr yn gostwng. Fodd bynnag, mae cymhlethdod ychwanegol, yn hynny o beth, rhagwelir y bydd y cynnydd yn y cyflog byw cenedlaethol (ar hyn o bryd £10.42 yr awr) yn codi i rhwng £10.82 a £11.35 yr awr ym mis Ebrill 2024 (3.8% i 8.9%). Mae cynnig ar gyfer 2023/24 yn cymryd pwynt isaf y raddfa gyflog i £10.60 (fel ym mis Ebrill 2023). Felly, byddai'n rhaid i'r dyfarniad cyflog amrywio rhwng 2% a 7% ond i gynnal y pwynt isaf uwchben lefel yr isafswm cyflog cenedlaethol. Defnyddiwyd yr ystod hon at ddibenion y Cynllun Ariannol Tymor Canolig

ii. Codiadau Cyflog – Cyflogau Athrawon

Llywodraeth Cymru sy'n pennu cyflog athrawon, gyda'r dyfarniad cyflog yn effeithiol o fis Medi bob blwyddyn. Ar gyfer y cyfnod rhwng Medi 2022 ac Awst 2023, setlwyd y dyfarniad cyflog i Athrawon gydag athrawon yn derbyn codiad o 5% gyda thaliad untro ychwanegol sy'n cyfateb i 1.5%. Mae'r costau ychwanegol hyn wedi cael eu cyllido gan Lywodraeth Cymru drwy gyllid grant. Cytunwyd ar gynnydd o 5% ar gyfer blwyddyn academiaidd 2023/24.

At ddibenion y cynllun, modelwyd ystod yn y dyfarniad cyflog o rhwng 1% a 3% ar gyfer blwyddyn academiaidd 2024/25 a 2025/26.

Ar ôl ystyried y dyfarniadau cyflog y cytunwyd arnynt ac amcangyfrifon o'r dyfarniadau cyflog yn y dyfodol a'r angen i gywiro'r swm y caniateir ar ei gyfer yng nghyllideb 2023/24, amcangyfrifir y bydd cyllideb cyflogau athrawon yn codi rhwng 3.5% a 7.2%, a'r amcangyfrif mwyaf tebygol yw 5.6%.

iii. **Cyfraniadau Pensiwn Llywodraeth Leol ac Athrawon**

Ail-brisiwyd cynllun pensiwn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol yn 2022, gyda chyfraddau cyfrannu newydd i gyflogwyr yn cael eu pennu am dair blynedd ac, felly, ni ddisgwylir unrhyw newid mewn cyfraddau cyfrannu am oes y cynllun hwn.

Roedd disgwyl i'r Cynllun Pensiwn Athrawon gael ei ail-brisio gyda'r cyfraddau newydd yn berthnasol o fis Ebrill 2023. Mae angen i Lywodraethwr y DU ddatrys nifer o faterion mewn perthynas â Chronfa Pensiwn Athrawon, ac mae hyn wedi gohirio'r broses o brisio o'r newydd a gweithredu cyfraddau cyfrannu newydd i gyflogwyr. Mae cryn ddyfalu y bydd angen cynyddu cyfraddau cyfrannu yn sylweddol, gyda rhai'n rhagweld cynnydd yn y gyfradd gyfrannu i 30% neu uwch, o'r gwerth presennol o 23.6%. Mae pob cynnydd o 1% yn y gyfradd gyfrannu'n cynyddu'r costau tua £230k.

iv. **Contractau Mawr Gwasanaeth**

Mae nifer o Wasanaethau'r Cyngor ar gontract allanol, gan gynnwys casglu a gwaredu gwastraff, cynnal a chadw priffyrdd, prydau ysgol, cludiant ysgol a chytundebau bysiau gwasanaeth cyhoeddus. Mae mwyafrif y contractau yn gytundebau hirdymor fydd yn dod i ben ar ôl diwedd y cyfnod dan sylw yn y cynllun hwn. Mae pris pob contract yn cael ei godi'n flynyddol gan ddefnyddio set o fynegeion chwyddiant a bennir ymlaen llaw sy'n cael eu diffinio ym mhob contract. Mae'r gyllideb ar gyfer y contractau hyn oddeutu £25m, ac mae'r cynnydd fel arfer yn dibynnu ar fynegeion chwyddiant yn yr hydref cynt. Gall hyn arwain at lefel uchel o chwyddiant unwaith eto yn 2024/25 gydag amcangyfrif o tua £1.5m a chynnydd llai o tua £0.5m yn 2025/26.

v. **Costau Ynni**

Y gyllideb bresennol ar gyfer ynni (trydan a nwy) yn 2022/23 oedd £4.37m (£2.34m ar gyfer trydan a £2.03m ar gyfer nwy), gyda'r costau uchaf yn gysylltiedig ag ysgolion uwchradd, canolfannau hamdden a phrif swyddfeydd y Cyngor. Mae llawer o waith wedi ei wneud i leihau'r defnydd o ynni yn adeiladau'r Cyngor, gan gynnwys gosod paneli solar a bwyler newydd yn Swyddfeydd y Cyngor. Bydd y newidiadau hyn yn lleihau costau, ond disgwylir cynnydd yn y contractau ynni corfforaethol pan gânt eu hadnewyddu yn ddiweddarach eleni. Ar hyn o bryd, mae'r Cyngor ynghlwm wrth gytundeb fframwaith tan fis Medi 2024 ar gyfer trydan a nwy, gyda phrisiau'n cael eu diweddarau bob mis Hydref. Mae prisiau ynni yn fwy sefydlog a dylai cynnydd mewn prisiau fod yn llawer is na 2023, ond bydd llawer yn dibynnu ar y galw yn ystod misoedd y gaeaf a chanlyniad y rhyfel parhaus yn yr Wcráin. Bydd angen cywiro cyllideb 2022/23 a chaniatáu ar gyfer y cynnydd mewn prisiau yn 2023/24, gan gynnwys unrhyw gynnydd pellach mewn prisiau ym mis Hydref 2023. Felly, mae potensial i gostau ynni gynyddu dros £2m yn 2023/24, gyda chynnydd tebyg yn 2024/25. Bydd llawer yn dibynnu ar ganlyniad y rhyfel yn yr Wcráin a ph'un ai y bydd prisiau ynni'n dechrau gostwng, os a phryd y daw'r rhyfel i ben.

vi. **Ffioedd Cartrefi Gofal Preswyl, Nyrsio, Pobl Hŷn Bregus eu Meddwl a Nyrsio'r Henoed**

Ers nifer o flynyddoedd, penderfynwyd ar y cynnydd blynyddol mewn ffioedd nyrsio, pobl hŷn bregus eu meddwl a chartrefi gofal preswyl gan ddefnyddio pecyn adnoddau safonol y mae pob un o'r 6 awdurdod yng Ngogledd Cymru yn ei ddefnyddio fel sail ar gyfer cynyddu eu ffioedd. Yn 2022, dechreuodd awdurdodau symud i ffwrdd o'r pecyn adnoddau safonol ond maent yn dal wedi ymrwymo i geisio cynnal y trefniant rhanbarthol.

Mae cynrychiolwyr Fforwm Gofal Cymru yn parhau i ddadlau nad yw'r ffioedd sy'n cael eu talu gan y Cynghorau yn cyllido'n llawn y costau y mae cartrefi gofal yn eu hwynebu a bod y ffioedd a delir gan gynghorau Gogledd Cymru yn gyffredinol yn is na'r rhai a dalwyd gan gynghorau yn y De.

Mae cartrefi bellach yn ddieithriad yn defnyddio taliadau atodol sydd, os ydynt yn anfforddiadwy i'r cleient neu i'w deulu, yna'n cael eu talu gan y Cyngor. Mae hyn yn creu pwysau ychwanegol o ran costau yn ogystal â chynyddu nifer y cleientiaid sy'n cael ei adlewyrchu yn y ffaith y rhagwelir y bydd cyllidebau ffioedd nyrsio a gofal preswyl a nyrsio'r Henoed yn gorwario £30k yn 2023/24.

Bydd caniatáu ar gyfer chwyddiant yn 2024/25 yn ychwanegu dros £400k at y costau blynyddol.

vii. Contract Gofal Cartref

Cafodd y contractau gofal cartref eu hail-dendro yn ystod 2023, ond mae darparwyr yn ei chael hi'n anodd cadw digon o ofalwyr. Mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi sicrhau bod cyllid ychwanegol ar gael i gyllido cynnydd yn y cyfraddau fesul awr sy'n cael eu talu i ofalwyr.

Mae'r Cyngor hefyd yn cynnal tîm gofal mewnol sy'n ychwanegol at y darparwyr allanol ond mae'r Cyngor hefyd yn cael problemau recriwtio a chadw staff.

Er nad yw gofal cartref yn risg ariannol glir ar hyn o bryd, mae'n risg sy'n dod i'r amlwg a allai fod angen cyllid ychwanegol yn y dyfodol er mwyn caniatáu i'r Cyngor allu ateb y galw cynyddol am wasanaethau.

viii. Gwasanaethau Plant

Mae'r Cyngor wedi gwneud cynnydd sylweddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf i ddod â chost ei Wasanaethau Plant o fewn ei gyllideb. Fodd bynnag, yn 2022/23 gwelwyd cynnydd yn nifer y plant sy'n cael eu lleoli a chynnydd yn y ffioedd a godir gan ddarparwyr ar gyfer lleoliadau preswyl allsirol, ac mae hyn yn parhau i fod yn wir yn 2023/24. Ar hyn o bryd, rhagwelir y bydd Gwasanaethau Plant yn gorwario ei gyllideb gan £0.7m. Mae angen cywiro'r sefyllfa hon wrth bennu cyllideb 2024/25, oni bai y gall y Gwasanaeth leihau cost lleoliad ar gyfartaledd neu fod nifer y plant mewn gofal yn dechrau gostwng.

ix. Gwasanaethau Gofal Cymdeithasol i Oedolion

Fel gyda Gwasanaethau Plant, mae perygl sylweddol y bydd y galw am wasanaethau Gofal Cymdeithasol Oedolion (pobl hŷn, iechyd meddwl, anabledd dysgu ac ati) yn cynyddu. Mae hyn yn ychwanegol at bwysau chwyddiant ar gyflogau a chostau darparwyr sector preifat. Rhagwelir y bydd y gyllideb yn gorwario £1.5m yn 2023/24, ond mae hyn ar ôl neilltuo grantiau a defnyddio cronfeydd wrth gefn. Mae'n debygol bod y gwir ffigwr yn nes at rhwng £2.5m a £3m, hyd yn oed ar ôl cynnydd o 16.7% yn y gyllideb yn 2023/24.

x. Digartrefedd

Ers y pandemig, mae nifer yr achosion y mae'r Gwasanaeth yn delio â nhw wedi cynyddu ac, yn setliad 2022/23, roedd Llywodraeth Cymru'n cynnwys cyllid ychwanegol i dalu am gost y galw ychwanegol. O ganlyniad, fe wnaeth y Cyngor gynnwys £350k yn ychwanegol yn y gyllideb, gan gynyddu'r gyllideb i tua £700k. Hefyd, rhoddodd Llywodraeth Cymru £180k yn ychwanegol o gyllid grant. Fodd bynnag, ers gosod y gyllideb, mae'r sefyllfa wedi gwaethygu gyda'r galw yn parhau i gynyddu. Mae cyllid grant ychwanegol gan Lywodraeth Cymru wedi lleihau'r gorwariant a ragwelir i lawr i £85k, ond nid yw lefel y cyllid grant y tu hwnt i 2023/24 wedi'i gadarnhau eto. Dydi'r sefyllfa hon ddim yn unigryw i Ynys Môn, mae pob cyngor ar draws Cymru yn delio â'r un pwysau. Mae'n debygol y bydd argyfwng costau byw yn ychwanegu at y broblem wrth i denantiaid ei chael hi'n anos talu rhent yn ogystal â chostau cynyddol ynni a bwyd. Mae'r Gwasanaeth yn edrych ar yr holl opsiynau i gynyddu'r cyflenwad o lety cymdeithasol a phreifat sy'n cael ei rentu ac i leihau nifer yr achosion.

xi. Cludiant Cyhoeddus

Ers y pandemig, mae nifer y teithwyr sy'n defnyddio cludiant cyhoeddus wedi gostwng ac nid yw wedi dychwelyd i'r lefelau a welwyd cyn y pandemig. Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu cyllid ychwanegol drwy'r Cynllun Brys ar gyfer y Sector Bysiau (BES). Daw'r cynllun hwn i ben yn 2023/24 a, heb y cyllid ychwanegol hwn, mae risg sylweddol na fydd y llwybrau masnachol yn hyfyw mwyach a bydd angen cymhorthdal ychwanegol ar y llwybrau sy'n derbyn cymhorthdal. Amcangyfrifir mai'r uchafswm cyllid ychwanegol y byddai ei angen i wneud iawn am y golled yng nghyllid y BES fyddai £300k, ond mae llawer yn dibynnu os bydd niferoedd teithwyr yn codi a ph'un ai y gall y cwmnïau bysiau ddelio â cholli incwm heb orfod cynyddu eu prisiau.

xii. Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor

Ers i'r cyllid ar gyfer y cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor drosglwyddo i'r setliad llywodraeth leol, nid yw'r swm sydd yn yr Aseiad Gwariant Safonol gan Lywodraeth Cymru wedi newid i raddau helaeth. Wrth i lefelau'r Dreth Gyngor gynyddu, mae'r gost yn disgyn ar drethdalwyr Ynys Môn. Mae'r rhagolygon economaidd yn awgrymu cynnydd graddol mewn diweithdra, a fydd yn arwain at lwyth gwaith cynyddol. Nid yw'n glir a yw'r argyfwng costau byw yn arwain at lai o alw gan ddefnyddwyr, sy'n effeithio ar y diwydiannau manwerthu a gwasanaeth. Gall hyn arwain at fwy o ddiweithdra yn y sectorau yma. Mae pob cynnydd o 1% yn y llwyth achosion yn cynyddu'r gost o tua £70k, yn ogystal â'r cynnydd o ganlyniad i gynyddu'r Dreth Gyngor.

xiii. Costau Cyllido Cyfalaf

Yn ogystal â thaliadau llog ar fenthyciadau sy'n bodoli'n barod a rhai newydd, mae'n rhaid i'r Cyngor wneud darpariaeth ar gyfer ad-dalu benthyciadau yn y dyfodol (a elwir yn Ddarpariaeth Refeniw Isaf neu MRP). Penderfynir ar y MRP yn unol â'r Polisi MRP, a gymeradwywyd gan y Cyngor. Fel arfer, mae gwariant cyfalaf yn gofyn am rywfaint o fenthycia ychwanegol ac, wrth i lefel y benthycia gynyddu, mae'r ddarpariaeth sy'n ofynnol o dan y polisi MRP a thaliadau llog cysylltiedig hefyd yn cynyddu. Mae hyn wedi'i gynnwys yn y CATC er mwyn rhoi ystyriaeth i lefel y benthycia â chefnogaeth a ganiateir yn y setliad cyllido, ynghyd â'r gwariant y mae'r Cyngor wedi'i gynllunio ar Ysgol y Graig.

Fodd bynnag, dylid nodi bod cost y gwaith adeiladu wedi cynyddu ers i'r cyfnodau clo gael eu llacio, gyda phrinder deunyddiau a llafur yn codi'r prisiau. Er ei bod yn ymddangos bod y cynnydd wedi arafu, does dim arwydd y bydd prisiau'n dychwelyd i'r lefelau a welwyd cyn Covid. Mae hyn yn cynyddu costau prosiectau cyfalaf a gallai hynny arwain at fenthycia ychwanegol, a fydd yn ei dro yn arwain at gynnydd yn y costau cyllido cyfalaf. O ystyried yr ansicrwydd presennol, ni wnaed unrhyw lwfans ar gyfer y risg bosibl hon yn y cynllun presennol.

Roedd balansau arian parod uchel a'r cynnydd sydyn mewn cyfraddau llog yn golygu bod y cyllidebau oedd yn derbyn llog wedi cynyddu oddeutu £1m yn 2023/24. Fodd bynnag, bydd balansau arian parod yn 2024/25 yn sylweddol is wrth i gronfeydd arian wrth gefn ddechrau gostwng a rhagwelir, er bod disgwyl i gyfraddau llog aros ar y lefelau presennol ar gyfer y rhan fwyaf o 2024/25, y bydd y llog a dderbynnir yn gostwng o leiaf 40% yn 2024/25, a 10% arall yn 2025/26.

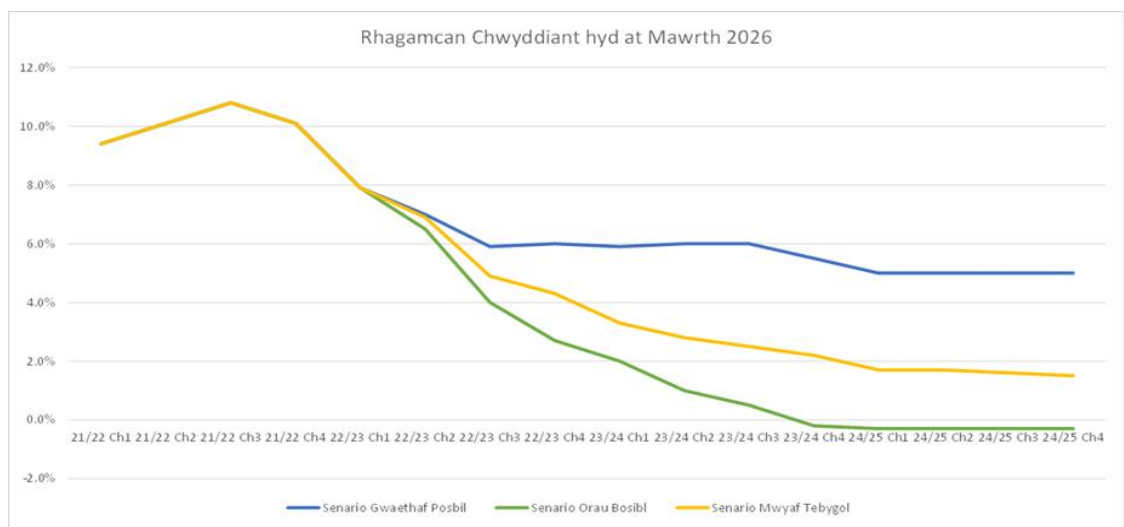
xiv. Ardoll y Gwasanaeth Tân

Yn wahanol i Gomisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru, mae gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn gosod ardoll bob blwyddyn, sy'n cael ei rhannu rhwng 6 awdurdod Gogledd Cymru ar sail poblogaeth, gydag Ynys Môn yn cyfrannu tua 10%. Mae'r ardoll wedyn yn cael ei gyllido o gyllideb refeniw net y Cyngor ac mae swm mewn perthynas â'r gwasanaeth tân wedi'i gynnwys yn Aseiad Gwariant Safonol Llywodraeth Cymru.

Fel y Cyngorau, mae'r Gwasanaeth Tân wedi wynebu cynnydd sylweddol mewn costau oherwydd dyfarniadau cyflog, chwyddiant prisiau cyffredinol a chyfraniadau pensiwn uwch. Ar hyn o bryd, mae'r Awdurdod Tân yn ymgynghori ar opsiynau a fyddai'n newid sut mae'r gwasanaeth yn cael ei ddarparu ar draws Gogledd Cymru, gyda chost yr opsiynau yn amrywio o gynnydd o rhwng 8% a 13.5%. Byddai'r opsiwn canolog yn cynyddu costau o 11% a, phe bai'r holl gynnydd hwn yn cael ei gyllido o'r ardoll byddai'n cynyddu cyfraniad y Cyngor gan £490k yn 2024/25.

xv. Chwyddiant Cyffredinol mewn Prisiau

Mae cyllidebau blynyddol nad ydynt yn gyllidebau cyflogau yn cael eu codi bob blwyddyn er mwyn caniatáu ar gyfer chwyddiant cyffredinol neu chwyddiant penodol. Os nad yw contractau'n nodi pa fynegai prisiau penodol y dylid ei defnyddio, neu os nad yw pennawd gwariant penodol yn profi cyfradd chwyddiant sylweddol uwch neu is, yna defnyddir y Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI) fel ffactor chwyddiant. Ers nifer o flynyddoedd, mae'r CPI wedi parhau'n isel ac nid yw wedi bod yn ffactor sylweddol wrth benderfynu ar y gyllideb. Er hynny, mae CPI wedi codi'n sylweddol yn 2022 ac mae wedi parhau'n uchel am y rhan cyntaf o 2023. Mae'r graff isod yn dangos rhagamcan presennol Banc Lloegr:-

Bydd tua £37m o gyllideb y Cyngor yn cael ei effeithio gan gynnydd cyffredinol yn lefel chwyddiant. Bydd angen cywiro'r dan-ddarpariaeth yng nghyllideb 2023/24 a hefyd caniatáu ar gyfer chwyddiant yn 2024/25. Yn seiliedig ar y senario mwyaf tebygol a ddangosir uchod, bydd angen cynnydd o 5% yn y cyllidebau hyn i dalu am y pwysau chwyddiant. Mae hyn yn gyfystyr â chynnydd o tua £2.0m yn ngofyniad y gyllideb.

6. INCWM

- 6.1. Ar hyn o bryd, mae cyllideb incwm y Cyngor (heb gynnwys AEF, y Dreth Gyngor a chyllid grant penodol) yn dod i gyfanswm o £49m. Mae hyn yn cynnwys grantiau ac ad-daliadau gan gyrrff cyhoeddus (£22.8m), ffioedd a thaliadau a bennir gan statud neu a reoleiddir gan y Llywodraeth (£6.8m), ffioedd a thaliadau a bennir gan y Cyngor (£5.7m), cytundebau rhentu hirdymor (£1.5m) ac ad-daliadau o fewn y Cyngor i wasanaethau eraill y Cyngor (£12.2m).
- 6.2. Polisi'r Cyngor yw cynyddu'r ffioedd a thaliadau dewisol 3% bob blwyddyn er, mewn rhai gwasanaethau, mae cynnydd uwch na chwyddiant mewn ffioedd a thaliadau yn golygu bod ffioedd y Cyngor wedi dod yn llawer nes at y ffioedd a godir gan y sector preifat e.e. gwasanaethau hamdden. At ddibenion y cynllun hwn, y rhagdybiaeth yw y bydd ffioedd a thaliadau dewisol yn parhau i godi 3% y flwyddyn yn ystod cyfnod y cynllun.

- 6.3. Pan fydd chwyddiant yn isel, mae'r ffioedd statudol neu reoledig yn tueddu i gynyddu yn ôl cyfradd chwyddiant, fodd bynnag, o ystyried bod chwyddiant yn sylweddol uwch, efallai na weithredir y cynnydd arferol hwn yn y ffioedd hyn a gall hyn arwain at gynydd is.
- 6.4. Yn ychwanegol i incwm o'r ffioedd a thaliadau, derbynnir swm sylweddol o incwm grant. Gall y grantiau a dderbynnir fod ar gyfer cyllido prosiectau neu wasanaethau penodol, tra bod eraill yn fwy cyffredinol eu natur ac yn cefnogi gwasanaethau craidd. O ystyried sefyllfa ansicr cyllid y sector cyhoeddus, mae risg y bydd grantiau'n cael eu targedu a'u lleihau er mwyn lleihau gwariant cyhoeddus, yn hytrach na gostyngiad yn y setliad ariannol cyffredinol y mae'r Cyngor yn ei dderbyn gan Lywodraeth Cymru. Yn achos grantiau sy'n cyllido prosiectau penodol, yna mae'n bosibl dirwyn y prosiect i ben os daw'r grant i ben, ond mae hyn yn anos pan fo gwasanaethau'n cael eu darparu drwy gyfuniad o gyllideb graidd a grantiau.

7. CYLLIDEB RAGAMCANEDIG AR GYFER 2024/25 – 2025/26

- 7.1. Trwy ystyried yr holl faterion y manylwyd arnynt ym mharagraffau 5 a 6, a gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau a nodir yn Atodiad 2, mae'n bosibl amcangyfrif y gyllideb refeniw ar gyfer y 2 flynedd nesaf. Fe'i dangosir yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2
Cyllideb Gwariant Refeniw Net Ragamcanedig 2024/25 i 2025/26

	2024/25 £'m	2025/26 £'m
Cyllideb derfynol y flwyddyn flaenorol	174.569	187.714
Dyfarniad Cyflog Staff nad ydynt yn Athrawon	2.207	1.283
Dyfarniad Cyflog Athrawon	2.211	0.983
Contractau Mawr Gwasanaeth	1.007	0.438
Chwyddiant Ynni	0.437	0.361
Chwyddiant arall nad yw'n gysylltiedig â Chyflogau	1.548	0.800
Incwm	(1.461)	(1.193)
Chwyddiant Darparwyr Gofal Cymdeithasol	1.442	0.710
Galw am Wasanaethau Plant	0.680	0.122
Galw am Wasanaethau Oedolion	2.101	0.481
Cludiant Ysgol	0.204	0.103
Cludiant Cyhoeddus	0.190	0.021
Digartrefedd	0.504	0.108
Llwyth Achosion Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	0.473	0.499
Ardoll y Gwasanaeth Tân	0.496	0.150
Cyllido Cyfalaf	0.863	0.310
Pwysau Cyllidebol Arall	0.169	0.192
Amcangyfrif o'r Gyllideb Refeniw Net	187.641	193.082
Cynnydd Blynyddol	13.072	5.368
Canran y Cynnydd Blynyddol	7.48%	2.86%

- 7.2. Mae'r amcangyfrif o'r Gyllideb Refeniw Net yn cynrychioli cynnydd o 10.6% dros y cyfnod o 2 flynedd.
- 7.3. Mae rhagor o fanylion am y Gyllideb Refeniw Net a amcangyfrifir a'r rhagdybiaethau sy'n cefnogi'r cynllun ynghlwm yn Atodiad 2 a 3.

7.4. Mae'r ffigyrau a ddangosir uchod yn seiliedig ar y senario mwyaf tebygol ar gyfer yr holl ragdybiaethau. Mae senarios gorau a gwaethaf posibl hefyd wedi'u modelu, sy'n dangos cynnydd yn y gyllideb refeniw net o £3.86m (2.2%) yng nghyllideb refeniw net yn 2024/25 a £1.16m (0.7%) yn 2025/26 o dan y senario orau bosibl, a chynnydd o £23.2m (13.3%) yn 2024/25 a £14.27m (7.2%) yn 2025/26 o dan y senario gwaethaf posibl. Mae'r 3 senario yn rhoi ystod eang o amcangyfrifon ar gyfer y gyllideb refeniw net angenrheidiol am y ddwy flynedd nesaf, ac mae'n dangos y lefel sylweddol o ansicrwydd sy'n bodoli ynghylch chwyddiant a'r galw am wasanaethau yn y dyfodol. Mae hyn yn gwneud y dasg o gynllunio ariannol yn anodd iawn.

8. CYLLID ALLANOL CYFUN A'R DRETH GYNGOR

8.1. Cyllidir y gyllideb ddisymud a amcangyfrifir o lefel y Cyllid Allanol Cyfun (AEF) a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru (Grant Cymorth Refeniw a Chyllid Cyfun Trethi Annomestig) ac o'r Dreth Gyngor a godir yn lleol.

8.2. Fel y nodwyd ym mharagraff 4 uchod, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu cynnydd dangosol o 3% yng nghyllideb gyffredinol llywodraeth leol ar gyfer 2024/25, fodd bynnag, roedd y ffigyrau'n seiliedig ar y sefyllfa cyn y cynnydd sydyn mewn chwyddiant. Nid oes ffigyrau dangosol wedi'u rhoi hyd yma ar gyfer 2025/26, ond mae disgwyl y bydd cynnydd isel yn 2025/26.

8.3. Yn 2023/24, derbyniodd Ynys Môn £123.665m mewn Cyllid Allanol Cyfun gan Lywodraeth Cymru, gyda gweddill y cyllid yn dod o'r Dreth Gyngor, £47.124m, a chronfeydd wrth gefn ariannol y Cyngor ei hun, £3.78m.

8.4. Mae Tabl 3 isod yn dangos yr incwm ychwanegol y byddai newidiadau amrywiol mewn AEF a chynnydd yn y Dreth Gyngor yn eu cael ar gyllid y Cyngor (gan gymryd nad oes newid yn sylfaen y Dreth Gyngor) ac y byddai unrhyw gyllid ychwanegol yn sgil cynnydd ym mhremiwm y Dreth Gyngor yn cael ei ddefnyddio i gynyddu cyllidebau ar brosiectau i helpu i gyflenwi tai fforddiadwy ar yr Ynys h.y. heb unrhyw effaith ar y gyllideb.

Tabl 3

Effaith ar Newidiadau yn yr AEF a'r Dreth Gyngor ar Gyllid y Cyngor
(net Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor) 2024/25

		Newid yn yr AEF – swm ariannol							
		+0%	+1%	+2%	+3%	+4%	+5%	+6%	+7%
		£'m							
Cynnydd yn y Dreth Gyngor (heb gynnwys cynnydd yng Nghynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor)	3%	1.21	2.45	3.68	4.92	6.16	7.39	8.63	9.87
	4%	1.61	2.85	4.09	5.32	6.56	7.80	9.03	10.27
	5%	2.02	3.26	4.49	5.73	6.97	8.20	9.44	10.47
	6%	2.42	3.66	4.90	6.13	7.37	8.61	9.84	10.68
	7%	2.83	4.06	5.30	6.54	7.77	9.01	10.25	11.08
	8%	3.23	4.47	5.70	6.94	8.18	9.41	10.65	11.89
	9%	3.63	4.87	6.11	7.34	8.58	9.82	11.05	12.29
	10%	4.04	5.27	6.51	7.75	8.98	10.22	11.46	12.69
	11%	4.44	5.48	6.91	8.15	9.39	10.62	11.86	13.10
	12%	4.84	6.08	7.32	8.55	9.79	11.03	12.26	13.50
	13%	5.25	6.28	7.72	8.96	10.20	11.43	12.67	13.90
	14%	5.65	6.89	8.13	9.36	10.60	11.84	13.07	14.11
	15%	6.06	7.29	8.53	9.77	11.00	12.24	13.48	14.71
	16%	6.46	7.70	8.93	10.17	11.41	12.64	13.88	15.12
	17%	6.86	8.10	9.34	10.57	11.81	13.05	14.28	15.52
	18%	7.27	8.50	9.74	10.98	12.21	13.45	14.69	15.92
	19%	7.67	8.91	10.14	11.38	12.62	13.85	15.09	16.33
20%	8.07	9.31	10.55	11.78	13.02	14.26	15.49	16.53	

9. BALANSAU CYFFREDINOL A CHRONFEYDD WRTH GEFN.

- 9.1.** Er mwyn cyllido'r gofyniad cyllidebol ychwanegol a amcangyfrifir o £13.07m, ynghyd a gwneud yn iawn am y £3.78m o gronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i gydbwysu'r gyllideb yn 2023/24 gyda chyllid parhaol, byddai'n ei gwneud yn ofynnol i'r AEF godi 7% ac i'r Dreth Gyngor gynyddu dros 20% i gynhyrchu digon o gyllid. Os bydd yr AEF ond yn codi 3%, byddai'n ei gwneud yn ofynnol i'r Dreth Gyngor godi tua 30% er mwyn cynhyrchu digon o gyllid parhaol i fodloni gofyniad cyllideb net o £187.64m.
- 9.2.** Mae balansau cyffredinol y Cyngor yn cynnwys digon o gyllid i dalu am unrhyw wariant annisgwyl a allai godi yn ystod y flwyddyn, na ellir ei gyllido o'r gyllideb referiw neu gyfalaf presennol. Yn ogystal â hyn, mae'r Cyngor yn cadw cronfeydd wrth gefn clustnodedig, i dalu am gost risgiau posibl, cost prosiectau sydd wedi'u cynllunio yn y dyfodol a chynnal cyllid grant nas defnyddiwyd neu unrhyw gyllid cyfyngedig arall sydd gan y Cyngor.

- 9.3.** Ar 31 Mawrth 2023, roedd gan y Cyngor £13.97m o falansau cyffredinol a £19.64m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig. Y strategaeth y cytunwyd arni gan y Cyngor ar gyfer balansau cyffredinol yw cadw isafswm o 5% o'r gyllideb refeniw net ar gyfer y flwyddyn. Felly, yn 2023/24, dylai'r isafswm yn y balans cyffredinol fod yn £8.73m. Wrth bennu cyllideb 2023/24, defnyddiwyd £3.78m o'r balansau cyffredinol i gydbwysu'r gyllideb, sy'n lleihau lefel y balansau cyffredinol i £10.19m, sydd £1.46m yn uwch na'r balans gofynnol isaf. Fodd bynnag, dylid nodi y byddai unrhyw orwariant ar gyllideb refeniw 2023/24 yn cael ei gyllido o falansau cyffredinol. Yn ôl y rhagolygon ar ddiwedd chwarter 1 2023/24, amcangyfrifir y bydd y gyllideb refeniw yn gorwario £0.744m, a fyddai'n lleihau lefel y balansau cyffredinol i lawr i £9.45m, sydd ond £0.72m yn uwch na'r trothwy isaf.
- 9.4.** Cynhaliwyd adolygiad o'r cronfeydd wrth gefn a glustnodedig yn 2022/23, a throsglwyddwyd £4.13m o gronfeydd wrth gefn a glustnodedig yn ôl i falansau cyffredinol y Cyngor. Wedi'u cynnwys yn y cronfeydd wrth gefn a glustnodedig mae £6.37m o gronfeydd wrth gefn ar gyfer risgiau penodol fel chwyddiant, colledion heb eu hyswirio a'r cynnydd yn y galw am wasanaethau penodol. Gallai'r cronfeydd wrth gefn hyn gael eu rhyddhau yn ôl i'r balansau cyffredinol ond byddai hyn yn gwanhau sefyllfa ariannol y Cyngor, oherwydd pe bai'r risgiau yn dod yn realiti, byddai'r gost ariannol yn gorfod cael ei gyllido o'r balansau cyffredinol.

10. PONTIO'R BWLCH CYLLIDO

- 10.1.** Os yw'r modelu ariannol yn gywir, yna bydd angen £13.14m ychwanegol ar gyfer y pwysau chwyddiant ar gyfer darparu'r gwasanaeth presennol ac ar gyfer gofynion y pwysau ar y gyllideb yn 2024/25, er y dylid nodi bod y ffigur hwn yn seiliedig ar ragdybiaethau, a bydd angen gwneud addasiadau wrth i'r broses gyllideb fynd yn ei blaen.
- 10.2.** Gellir ei weld o Dabl 3 gyda chynnydd o 3% yn yr AEF a chynnydd o 5% yn y Dreth Gyngor, dim ond £6.11m ychwanegol y bydd y cyllid ychwanegol yn ei gynhyrchu (ar ôl addasu ar gyfer y cynnydd yn y Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, gan adael bwllch o £6.96m. Fodd bynnag, rhaid ystyried y defnydd o gronfeydd wrth gefn yn 2023/24 hefyd ac, os na ddefnyddir cronfeydd wrth gefn yn 2024/25, yna mae'r diffyg cyllid yn cynyddu £3.78m i £10.74m.
- 10.3.** Mae'r Pwyllgor Gwaith eisoes wedi datgan ei fwiad i godi'r premiwm o 75% i 100% ar gyfer ail gartrefi a bydd hyn yn cynhyrchu £0.85m ychwanegol. Pe byddai'r cyllid hwn yn cael ei ddefnyddio i gefnogi gwasanaethau'r Cyngor y mae niferoedd cynyddol o berchnogion ail gartrefi yn effeithio arnynt (atal digartrefedd, cyngor ariannol a rheoli dyledion, twristiaeth), byddai hyn yn lleihau'r bwllch cyllido a amcangyfrifir i £9.93m.
- 10.4.** Fel y dangosir ym mharagraff 9, mae gan y Cyngor rywfaint o allu i ddefnyddio balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn i helpu i leihau'r bwllch cyllido, ond wrth ddefnyddio cronfeydd wrth gefn mae risgiau gan nad ydynt yn ffynhonnell incwm gylchol ac nid yw defnyddio cronfeydd wrth gefn yn dileu'r angen i bontio'r bwllch cyllido yn y tymor hir. Yn ogystal â hyn, mae defnyddio cronfeydd wrth gefn yn lleihau cronfeydd wrth gefn ariannol y Cyngor ac yn gwanhau ei sefyllfa ariannol. Rhaid bod yn ofalus i sicrhau nad yw lefel y cronfeydd wrth gefn sy'n cael eu defnyddio yn gadael y Cyngor mewn sefyllfa lle nad oes ganddo ddigon o gyllid i dalu am unrhyw wariant annisgwyl, neu i fynd i'r afael â risgiau posibl os ydynt yn arwain at sefyllfa sy'n gofyn am weithredu a chyllid.
- 10.5.** Mae'n ofyniad cyfreithiol ar y Cyngor i osod cyllideb gytbwys bob blwyddyn, lle mae'r gyllideb yn amcangyfrif teg a rhesymol o'r costau a wynebwr i ddarparu'r gwasanaethau yn y flwyddyn y mae'r gyllideb yn ymwneud â hi, ac y gellir cyllido'r gost amcangyfrifedig o gyllid Llywodraeth Cymru, y Dreth Gyngor a chronfeydd wrth gefn a balansau. Os yw lefel y cyllid yn annigonol, mae hynny ond yn gadael yr opsiwn o leihau'r gyllideb gwariant net i'r lefel o gyllid sydd ar gael.
- 10.6.** Unwaith eto gan gymryd bod y bwllch cyllido yn £10.0m, mae hynny'n cyfateb i arbedion refeniw o 5.7% o gyllideb gwariant net 2023/24. Fodd bynnag, mae'r gyllideb refeniw net yn cynnwys nifer o gyllidebau sydd y tu hwnt i reolaeth y Cyngor ac mae'n rhaid eu cyllido, mae'r rhain yn cynnwys:-

- Ardoll yr Awdurdod Tân – £4.5m yn 2023/24
- Costau Cyllido Cyfalaf – £5.36m yn 2023/24
- Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor – £6.97m yn 2023/24
- Costau Pensiwn Hanesyddol – £0.94m yn 2023/24
- Lwfansau Aelodau – £1.03m yn 2023/24
- Ffioedd Archwilio ac Arolygu - £0.38m yn 2023/24
- Costau'r Crwneriaid - £0.23m yn 2023/24
- Gwasanaethau ar y cyd gydag Awdurdodau Lleol Eraill - £2.73m yn 2023/24

10.7. Felly, mae'n rhaid i unrhyw arbedion ddod o'r cyllidebau sy'n weddill (£152.4m yn 2023/24) ac mae hyn yn cyfateb i arbedion o 6.6% o'r cyllidebau lle mae'n bosibl gwneud arbedion arnynt.

10.8. Mae gwaith wedi dechrau i nodi unrhyw arbedion effeithlonrwydd y gellir eu defnyddio ond, o ystyried y toriadau blaenorol oherwydd llymder a'r galw cynyddol am wasanaethau, nid yw'r Gwasanaethau wedi nodi unrhyw arbedion effeithlonrwydd sylweddol y gellir eu cynhyrchu. Dim ond trwy leihau gwasanaethau y gellir gwneud unrhyw gynilion y gellir eu cynhyrchu, neu drwy beidio â darparu gwasanaethau.

10.9. Wrth edrych ymlaen at 2025/26, byddai'r AEF a'r Dreth Gyngor yn cynhyrchu £3.79m yn ychwanegol (yn seiliedig ar gynnydd o 2.0% mewn AEF a 5% yn y Dreth Gyngor), a fyddai'n mynd â'r adnoddau sydd ar gael hyd at £181.50m, pan fyddai'r amcangyfrif o gyllideb referiw net i gyllido'r lefel bresennol o bwysau gwasanaeth a galw yn £193.01m, gan adael diffyg o £11.51m. Mae £9.93m o'r ffigwr hwn yn ymwneud â diffyg yn y gyllideb a ddygwyd ymlaen o 2024/25, gan adael diffyg o £1.58m yn ychwanegol yng nghyllideb 2025/26.

10.10. Yn seiliedig ar y rhagolygon hyn, y dangosydd gwydnwch ariannol sy'n pennu'r bwlch cyllido fel canran o'r gwariant referiw net.

Blwyddyn	Cyllideb Ddisymud £'m	AEF £'m	Y Dreth Gyngor y flwyddyn flaenorol (nodyn 1) £'m	Cyfanswm y Cyllid cyn Cynnydd y Dreth Gyngor £'m	Amcangyfrif o'r Bwlch Cyllido £'m	% y Bwlch
2018/19	132.337	94.924	33.644	128.568	3.769	2.85%
2019/20	134.702	95.159	35.087	130.246	7.156	5.21%
2020/21	142.203	101.005	39.370	140.375	1.828	1.29%
2021/22	147.076	104.825	41.161	145.986	1.090	0.74%
2022/23	155.501	114.549	42.957	157.506	(2.005)	(1.29%)
2023/24	173.830	123.665	44.879	168.544	5.286	3.04%
Rhagolwg 2024/25	187.641	127.375	47.124	174.499	13.142	7.00%
Rhagolwg 2025/26 – nodyn 2	183.078	128.649	50.335	178.984	4.094	2.23%
Nodyn 1 – Mae ffigyrau'r Dreth Gyngor y Flwyddyn Flaenorol yn cael eu haddasu i ystyried newidiadau i sylfaen y dreth						
Nodyn 2 – Mae'r gyllideb ddisymud ar gyfer 2025/26 yn cymryd bod y gyllideb derfynol ar gyfer 2024/25 yn cael ei diwygio i lawr i gyd-fynd â'r cyllid sydd ar gael						

Gellir gweld mai'r sefyllfa ar gyfer 2024/25 yw'r sefyllfa waethaf y mae'r Cyngor wedi bod ynddi ers nifer o flynyddoedd ar y cam hwn o'r broses o bennu'r gyllideb.

11. CASGLIADAU

- 11.1. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn nodi'r gyllideb refeniw net a amcangyfrifir am y 2 flynedd nesaf gan ddefnyddio nifer o ragdybiaethau, ac mae rhai ohonynt yn fwy sicr na'i gilydd. Mae'r cynllun yn caniatáu i'r Cyngor benderfynu ar ei strategaeth gyllido yn y dyfodol, ond mae nifer o faterion sy'n cynyddu'r ansicrwydd ynghylch y cynllun. Mae'r rhain yn cynnwys amcangyfrif costau'r dyfodol ar adeg pan fo chwyddiant yn codi'n gyflym, amcangyfrif y galw am wasanaethau, effaith yr argyfwng costau byw ar y galw am wasanaethau'r Cyngor a chyllid Llywodraeth Leol yng Nghymru yn y dyfodol ar ôl etholiad cyffredinol y DU. Mae lefel y cymorth gan Lywodraeth Cymru yn elfen allweddol o'r Cynllun Ariannol Tymor Canol, ac mae'r diffyg rhagolygon cywir yn y dyfodol ar lefel y cyllid yn lleihau lefel y sicrwydd y gall y cynllun ei roi.
- 11.2. Bydd y galw am wasanaethau a'r pwysau i gynyddu cyflog rhai rhannau o weithlu'r Cyngor (gweithwyr y Cyngor ei hun a gweithwyr mewn gwasanaethau dan gontract) yn cynyddu costau'n sylweddol, yn enwedig yn 2024/25. Os nad yw'r pwysau ychwanegol yma mewn costau'n cael eu hadlewyrchu yn y setliad cyllid gan Lywodraeth Cymru, yna bydd rhaid i'r Cyngor wneud toriadau pellach i wasanaethau ac / neu'n codi'r Dreth Gyngor yn uwch na chwyddiant er mwyn gosod cyllideb gytbwys, sy'n caniatáu i'r Cyngor gyflawni ei rwymedigaethau statudol ac yn adlewyrchu'n gywir gostau darparu'r gwasanaethau hynny.
- 11.3. Mae gan y Cyngor rai cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio yn 2024/25 i helpu i leihau'r bwlch cyllido posibl, ond mae'r cyllid y gellir ei ryddhau yn gyfyngedig ac ni fydd yn pontio'r bwlch i gyd. Os defnyddir cronfeydd wrth gefn, bydd hynny'n gwanhau gwydnwch ariannol y Cyngor ac ond yn gohirio'r angen i wneud arbedion cyllidebol neu gynyddu'r Dreth Gyngor.
- 11.4. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig hwn yn tynnu sylw at y ffaith bod y Cyngor yn wynebu ei sefyllfa ariannol fwyaf heriol ac ansicr ar hyn o bryd, a bydd yn rhaid gwneud penderfyniadau anodd er mwyn gosod cyllideb gytbwys yn 2024/25 a 2025/26.

RHAGDYBIAETHAU CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG

SENARIO FWYAF TEBYGOL	2024/25	2025/26
Chwyddiant Cyflog a Phrisiau		
Costau Cyflog, Yswiriant Gwladol a Phensiynau – Heb Addysgu	3.5%	2.0%
Costau Cyflog, Yswiriant Gwladol a Phensiynau - Athrawon	5.6%	2.0%
LGPS Cyfradd Cyfraniad	0.0%	0.0%
Cyfradd Cyfraniad Pensiwn Athrawon	4.9%	3.5%
Trydan	10.0%	10.0%
Nwy	10.0%	10.0%
CPI (gan gynnwys unrhyw gywiriad o'r flwyddyn flaenorol)	3.7%	1.6%
Prif Gytundebau Gwasanaeth	6.9%	2.8%
Contractau Darparwyr Gofal Cymdeithasol	4.3%	1.5%
Ffioedd a Thaliadau	3.0%	3.0%
Y Dreth Gyngor	5.0%	5.0%
Cyllid Allanol Cyfun (AEF)	3.0%	1.0%
Grantiau'r Llywodraeth	3.0%	2.0%
Ardollau	11.0%	3.0%
Costau Cyllido Cyfalaf	8.2%	4.3%
Pwysau Galw		
Lleoliadau i Blant	12.5%	2.0%
Lleoliadau Gofal Cymdeithasol i Oedolion	7.2%	2.0%
Cludiant Ysgol	0.0%	2.0%
Digartrefedd	40.0%	5.0%
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor - Llwyth Achos	2.0%	2.0%

CRYNODEB CYLLIDEB REFENIW NET AMCANGYFRIFIEDIG 2023/24 – 2025/26

	2023/24 £'m	2024/25 £'m	2025/26 £'m
Cyflog – Dim Addysgu gan gynnwys Pensiwn ac Yswiriant Gwladol	63.067	65.275	66.558
Cyflog – Addysgu gan gynnwys Pensiwn ac Yswiriant Gwladol	34.500	36.712	37.694
Costau gweithwyr eraill	3.781	3.855	3.901
Costau Eiddo	8.846	9.175	9.326
Ynni	4.372	4.809	5.170
Cludiant	1.236	1.282	1.303
Cyflenwadau a Gwasanaethau	23.221	24.168	24.657
Cludiant Ysgol	4.159	4.363	4.465
Prydau Ysgol	3.019	3.167	3.218
Lleoliadau Allsirol Addysg	0.903	0.942	0.974
Trefniadau Addysg ar y Cyd	2.639	2.741	2.796
Gofal Cymdeithasol i Oedolion	27.443	30.724	31.666
Lleoliadau Gofal Plant	7.347	8.288	8.660
Casglu a Gwaredu Sbwriel	9.097	9.649	9.903
Cynnal a Chadw Priffyrdd a Goleuadau Stryd	4.957	5.300	5.448
Cludiant Bws Gwasanaethau Cyhoeddus	1.236	1.426	1.318
Cymorth i brynwyr tro cyntaf	1.501	1.502	1.502
Digartrefedd	1.152	1.656	1.764
Lwfansau a Threuliau Aelodau	1.031	1.072	1.104
Crwneriaid	0.234	0.241	0.248
Ffioedd Archwilio ac Arolygu	0.382	0.382	0.382
Gwasanaeth Tân ac Ardollau	4.503	4.999	5.149
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a Budd-daliadau Eraill	6.966	7.439	7.938
Costau y Cyllido Cyfalaf a Derbyniadau Ilog	4.329	5.192	5.501
Argyfyngau	0.977	1.072	1.219
CYFANSWM GWARIANT GROS	220.898	235.431	241.864
Grantiau	(22.894)	(23.581)	(24.053)
Ffioedd a Thaliadau	(12.470)	(12.848)	(13.170)
Ad - daliadau	(9.464)	(9.815)	(10.054)
Rhenti	(1.501)	(1.546)	(1.577)
CYFANSWM INCWM GROS	(46.329)	(47.790)	(48.854)
GWARIANT REFENIW NET	174.569	187.641	193.010
Cynnydd yng Nghyllideb Refeniw Net		+ 13.072	+5.369
% Cynnydd mewn Cyllideb Refeniw Net		+ 7.48%	+2.86%

CRYNODEB CYLLIDEB REFENIW NET AMCANGYFRIFIEDIG YN ÔL GWASANAETH 2023/24 – 2025/26

	2023/24 £'m		2024/25 £'m		2025/26 £'m	
Datblygu Economaidd	1.022		1.059		1.079	
Cyrchfan	0.819		0.853		0.868	
Hamdden	1.243		1.346		1.397	
Cynllunio	1.013		1.052		1.072	
Gwarchod y Cyhoedd	1.657		1.719		1.752	
Rheoleiddio		5.754		6.029		6.168
Priffyrdd	7.891		8.498		8.553	
Eiddo	1.548		1.640		1.690	
Gwastraff	10.317		10.940		11.217	
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo		19.756		21.078		21.460
Gwasanaethau Oedolion		34.973		38.596		39.711
Gwasanaethau Plant		12.966		14.127		14.615
Ysgolion	49.261		52.120		53.486	
Addysg Ganolog	12.709		13.235		13.471	
Diwylliant	1.350		1.415		1.450	
Addysg a Diwylliant		63.320		66.770		68.407
Adnoddau Dynol	1.587		1.644		1.675	
TGCh	4.216		4.593		4.774	
Trawsnewid	1.190		1.228		1.251	
Trawsffurfiad		6.993		7.465		7.700
Tai		1.590		2.113		2.228
Adnoddau		3.723		3.857		3.932
Busnes y Cyngor		2.013		2.086		2.126
Rheolaeth Gorfforaethol		0.760		0.787		0.802
Cyllid Cyfalaf	4.329		5.192		5.504	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor / Budd-daliadau	6.966		7.439		7.937	
Ardollau	4.504		4.999		5.149	
Cymorth i brynwyr tro cyntaf	1.502		1.502		1.502	
Cyllidebau eraill nad ydynt yn wasanaeth	2.443		2.459		2.439	
Argyfyngau	2.977		3.142		3.330	
Heb fod yn Wasanaeth		22.721		24.733		25.861
CYFANSWM GWARIANT NET		174.569		187.641		193.010